

OŚRODEK DOKUMENTACJI
ZABYTEKÓW w WARSZAWIE
KARTA EWIDENCYJNA ZABYTEKÓW

WOJEWÓDZKI
URZĄD DOKUMENTACJI ZABYTEKÓW
ul. Sienkiewicza 29
44-100 Zabrze
tel./fax 018 447 44 44
07-700 PRZEMYSŁ
NR 000 000 000 000

A B C D E F G H I J K L M N O P R S T U V W X Y Z NR

496

1. Obiekt *57/1*
KOŚCIÓŁ par. rzym.-kat. p.w. św. Mikołaja i św. Józefa

2. Czas powstania
1913-1926 r.

3. Miejscowość
GRABOWNICA STARZEŃSKA

1.

2.

4. Adres
36-207 Grabownica Starzeńska 767
nr hipoteczny nr dz 1775; [REDACTED]

5. Przynależność administracyjna
województwo podkarpackie,
pow. bieszczadzki
gmina Brzozów

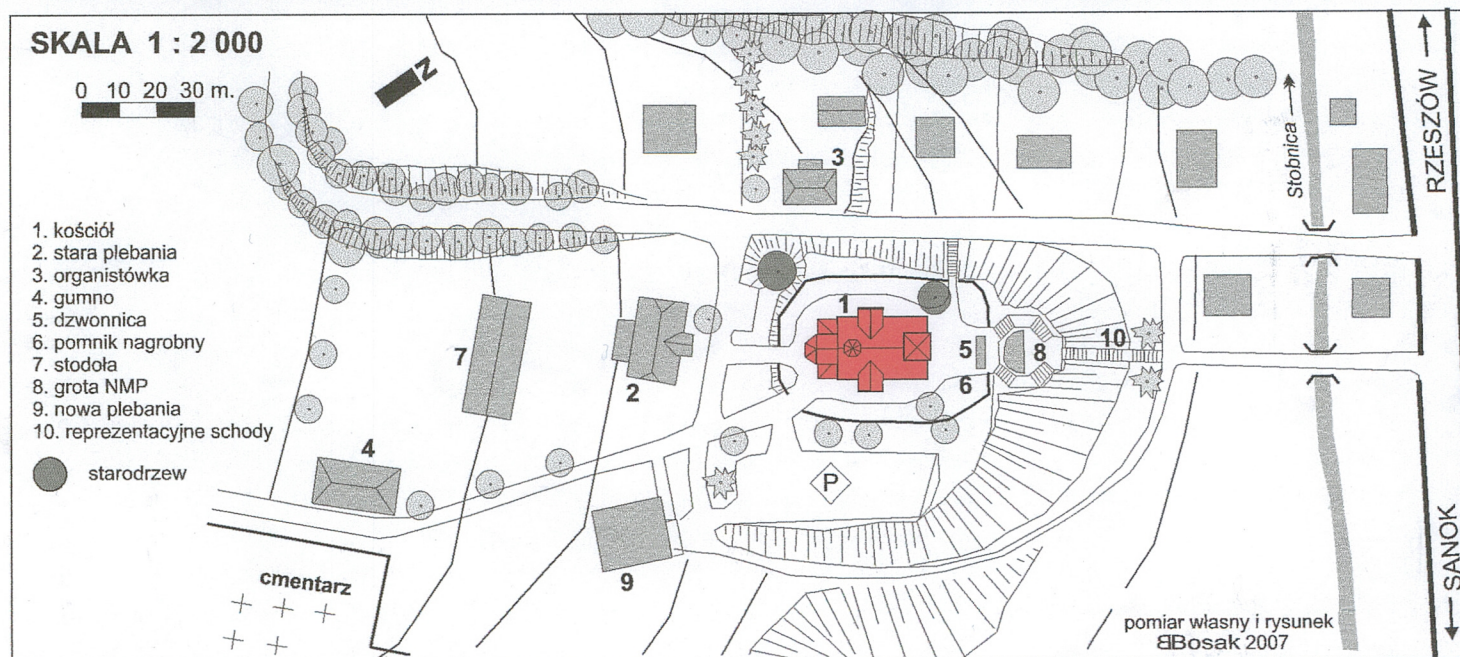
6. Poprzednie nazwy miejscowości
1424- Grabownica; 1589 - Grabownica

7. Przynależność administracyjna 1. VI. 1975
województwo rzeszowskie, krośnieńskie
powiat Brzozów

8. Właściciel i jego adres
Parafia rzym.-kat. p.w. św. Mikołaja i św. Józefa,
36-207 Grabownica Starzeńska 767
Archidiecezja Przemyśla

9. Użytkownik i jego adres
Parafia rzym.-kat. p.w. św. Mikołaja i św. Józefa
36-207 Grabownica Starzeńska 767

10. Rejestr zabytków
Nr A - 172/2007 Da- 02. 01. 2007 r.

12. Autorzy, historia obiektu, określenie stylu.

Obecny, murowany kościół par. rzym-kat. p.w. św. Mikołaja i św. Józefa jest trzecią odnotowaną świątynią, jaka powstała we wsi Grabownica Starzeńska.

Wzniesiony został w latach 1913-1926, według projektu arch. Władysława Chomiaka i Wilhelma Szomka z Sanoka. Na zworniku portalu wejściowego znajduje się data „AD 1914”. Inicjatorem i w znacznym stopniu fundatorem świątyni był ks. Wawrzyniec Pilszak (1850-1933), urodzony w Grabownicy Starzeńskiej. W początkowym okresie budową kościoła kierował ks. proboszcz Winicki, a następnie administrator, ks. Drybała. Poświęcenie nowej świątyni nastąpiło w 1920 r. Budowę kościoła zakończył ks. kanonik Jan Reichel (proboszczem w Grabownicy był w latach 1918-1959). Plac przykościelny otoczono ogrodzeniem metalowym, kutym, ażurowym.

Do powstałego kościoła przeniesiono z wcześniejszego, drewnianego kościoła większość wyposażenia, wykonanego przez snycerzy krośnieńskich. W 1954 r. ściany kościoła zostały ozdobione polichromią sygn. przez malarza, W. Lisowskiego z Sanoka. Dolne partie zdobiła lamperia o dekoracji marmoryzowanej.

Za probostwa ks. kanonika Józefa Tłuczka (1959-1970), w 1961 r. do kościoła w Grabówce przeniesiono prospekt organowy, barokowy, z 1 poł. XVIII w., i zamontowano obecne organy.

Kościół powstały w latach 1913-1926, prezentuje dobrze zachowane pierwotne cechy stylowe utrzymane w duchu skromnego neogotyku, połączone z elementami nawiązującymi do romanizmu. Z analizy katastru gruntowego Grabownicy z 1852 r., oraz pochodzącego z pocz. XX w. wynika, że nowy kościół usytuowano na południowy-zachód od istniejącego, drewnianego kościoła o XVII-wiecznej genezie. Kościół stanął na działce o nr 1645, i na miejscu drewnianego obiektu o nr 171.

13. Opis (sytuacja, materiał i konstrukcja, rzut, bryła, elewacje, wnętrze, wyposażenie, instalacje)

Sytuacja - zespół kościelno-plebański położony jest na wzniesieniu, w pobliżu skrzyżowania dróg prowadzących z Brzozowa do Sanoka oraz do Przemyśla i Dynowa, przy zachodnim pasie drogi, ok. 150 m od tej drogi, z wjazdem przy murowanej kapliczce, przez mostek na *Stobnicy*; równolegle do niego. Nieco dalej, na lewo, jest wjazd na parking, i dojście prowadzące po monumentalnych schodach, koło grotty z figurą Matki Bożej, na osi fasady kościoła. Kościół został usytuowany na stoku opadającym ku pn.-wsch., i na płasko uformowanej terasie. Skierowany jest prezbiterium ku pd.-zach. Plac kościelny o owalnym obrysie, określa niskie, metalowe, ażurowe ogrodzenie. W jego obwodzie od strony schodów, na osi kościoła stoi dzwonnica parawanowa. Poza ogrodzeniem rosną lipy z pocz. XX w. W pn.-wsch. rośnie jesion, a poza ogrodzeniem, przy zach. boku, na wzniesieniu dęb; pomniki przyrody. Droga od zach. strony przy dawnej organistówce, i plebanii prowadzi obok nowej plebanii do dawnego gumna, i cmentarza parafialnego. W krajobrazie sylweta kościoła z wieżą stanowi wyraźną i okazałą dominantę wysokościową.

Materiał, konstrukcja, technika - murowany z cegły ceramicznej, pełnej. Mury wewnątrz są otynkowane, z zewnątrz licowane zendrówką o wątku główkowym, w partiach dekoracji też wozówkowym; tu i ówdzie cegła klinkierowa. Spoinowanie wapienne jest ze śladami maskowania czarną barwą. Cokół z odsadzką wyłożony jest płytami z piaskowca. Z piaskowca są niektóre detale architektoniczne; pozostałe są ceglane oraz wykonane w tynku. Mury obwodowe wzmocnione są skarpami 1, 2 i 3-schodkowymi umieszczonymi w narożach. Mury wieży u podstawy są pogrubione. Sklepienia wsparte są na murach obwodowych, filarach wolnostojących, pilastrach, oraz pasach sklepiennych. Platforma chóru muzycznego - murowana, rozpięta jest na całej szerokości korpusu. Parapet chóru jest murowany, pełny. Otwory okienne, drzwiowe i blendy są różnej wielkości, raczej wysmukłe, prostokątne, górą sklepienie łukiem pełnym, oraz koliste; niektóre są rozglifione. Sklepienia: w prezbiterium - krzyżowe, z gurtym przechodzące w apsydzie w 6-polowe; w obu zakrystiach i we wsch. składziku wieży - kapaćska; w nawie głównej, w bocznych, pod chórem, w przyziemiu wieży - krzyżowe z gurtami; w kaplicach bocznych - konchowe. Wieżba dachowa drewniana, konstrukcji płatwiowo-kleszczowej z dwoma stolcami. Hełm wieży, sygnaturki są konstrukcji słupowej. Dachy pokryte są blachą miedzianą, nową; dach na absydę, sygnaturki są z przypustnicą. Posadzki: na całej powierzchni korpusu, w zakrystii wsch. - płytki ceramiczne, niewielkich rozmiarów, kwadratowe oraz wieloboczne przy kompozycji dekoracyjnej, pierwotne, szaro-białe, ugrowe, czarne, ułożone są gładko oraz przybierają formę dywanu lub chodnika; w prezbiterium - płyty marmurowe, czarne, nowe; w zakrystii zach. - płyty ceramiczne, nowe; na chórze - biała podłoga. Stopień przy głównym wejściu - lastriko. Schody na chór - drewniane, 2-biegowe z podestem, wolne. Drzwi na zawiasach i wahadłowe: drewniane, pełne - 1 i 2-skrzydłowe, konstrukcji ramowo-płycinowej, z trwałym nadświetlem, nowe, wykonane na wzór starych; także częściowo przeszklone. Okna - ramy aluminiowe, przeszklone; w bocznych kaplicach wmontowane są stare witraże, wielobarwne. Obróbka z blachy miedzianej.

Rzut - symetryczny, sugerujący krzyż łaciński, o zróżnicowanym obrysie. Prezbiterium: 2-przęsłowe, 3-bocznie zamknięte. Z 1-przęsła, po obu stronach dostępne są zakrystie o planie prostokąta, analogiczne, obejmujące 1-przęsło prezbiterium. Z zakrystii wsch. przy pd. ścianie jest wyjście na zewnątrz. Łuk tęczy jest arkadowy, o dużym prześwicie. Korpus stanowi przedłużenie boków obu zakrystii i jest prostokątny; nawa środkowa jest

14. Kubatura ok. 5 130 m ³	15. Powierzchnia użytkowa ok. 540 m ²	16. Przeznaczenie pierwotne sakralne	17. Użytkowanie obecne sakralne
18. Prace budowlane i konserwatorskie, ich przebieg i dokumentacja - Po II wojnie prace remontowe przeprowadzono systemem gospodarczym. Na zachodniej elewacji zakrytych są ślady przemurowania. - Za probostwa [REDACTED] (1970-1983) wymieniono w kościele stolarkę okienną, oraz uporządkowano otoczenie kościoła. W latach 70-tych XX w. wybudowano nowe schody wejściowe, po bokach ujęte parapetami ozdobionymi kulami, oraz grotę z figurą Matki Boskiej. - W 1999 r. za probostwa [REDACTED] (1983-2004) wymieniono zniszczone elementy więźby dachowej, hełmu wieży, sygnaturki, i pokryto je blachą miedzianą. Założono rynny, rury spustowe, oraz osłony na skarpach i niektórych gzymsach wykonane także z blachy miedzianej. Oczyszczono lico zwietrzałych cegieł elewacji, i niektóre z nich pomalowano farbą na czerwono; tynkowane detale architektoniczne pomalowano na biało; podobnie pomalowano rzeźby we wnękach fasady. W 2000 r. zaprowadzono system odwadniający teren przykościelny, założono studzienki, a nawierzchnię placu wyłożono kostką brukową; wybudowano także dwa parkingi samochodowe od wsch. strony. We wnętrzu kościoła rozpoczęto prace renowacyjne przy polichromii prowadzone przez Lidę i Sotyrysa Pantopulosa. Wykonawcy ci przeprowadzili konserwację obrazu w głównym ołtarzu z przedstawieniem św. Mikołaja z 1633 r. W prezbiterium wymieniono pierwotną posadzkę ceramiczną na płyty marmurowe. W zakrystii zachodniej wymieniono posadzkę na nową z dużych płyt ceramicznych. - W 2004 r. po objęciu probostwa przez obecnego [REDACTED] kontynuowano prace przy renowacji polichromii kościoła (zakończoną w 2005 r.), dokończono prace przy nagłośnieniu wnętrza, wymieniono ogrzewanie promiennikami na centralne, gazowe. W 2006 r. zamontowano w otworach okiennych ramy okienne, aluminiowe; odnowiono dwa witraże. Wymieniono stolarkę drzwiową na nową, wykonaną na wzór starej. Wykonano iniekcję izolacyjną osuszającą mury kościoła. Zamontowano nowe organy elektromagnetyczne wraz z instalacją elektryczną wyko-		19. Stan zachowania (fundamenty, ściany zewnętrzne, ściany wewnętrzne, sklepienia, stropy, konstrukcje dachowe, pokrycie dachu, wyposażenie i instalacje) Ogólny stan zachowania obiektu jest dobry. Bardzo dobrze zachowana jest pierwotna struktura zabytkowa i wyposażenie wnętrza kościoła. Fundamenty są stabilne. Mury obwodowe i sklepienia są bez zagrożeń konstrukcyjnych. Wieżba dachowa jest w dobrym stanie. Widoczne jest w niektórych miejscach łuszczenie się kamiennego lica cokołu, oraz łuszczenie lica cegieł na elewacjach. We wnętrzu kościoła niektóre dolne partie cokołu filarów są ze śladami zawilgocenia i zasolenia; tynk jest wybulony.	
		20. Najpilniejsze postulaty konserwatorskie Prace remontowe i modernizacyjne należy prowadzić po uzgodnieniu ze służbami konserwatorskimi. Należy przeprowadzić prawidłową konserwację i zabezpieczenie lica kamiennego cokołu kościoła, lica cegieł murów obwodowych, kamiennych oraz tynkowanych detali architektonicznych. Wzmocnić spojenie cegieł. Usunąć cementowe spoinowanie kamiennych ciosów cokołu. Należy zlikwidować przyczyny zawilgocenia cokołu filarów we wnętrzu kościoła. Dokończyć prace malarsko-renowacyjne przy dolnych partiach ścian kościoła, oraz przy cokołach filarów.	

21. Akta archiwalne (rodzaj akt, numer i miejsce przechowywania)

Plan katastralny – *Grabownica in Galizien*, 1852, sekcja V, w: Archiwum Państwowe w Rzeszowie, Dział Kartograficzny, zespół 1313, sygn. 2377.

22. Bibliografia

Katalog Zabytków Sztuki w Polsce, t. XIII, województwo rzeszowskie, pod red. E. Śnieżyńskiej-Stolotowej i F. Stolota, z. 2, *Powiat brzozowski*, inwentaryzacje przeprowadzili M. Kornecki i J. Samek, Warszawa 1974, s. 41-42.

23. Źródła ikonograficzne i fotografia (rodzaj, miejsca przechowywania, sygnatury)

24. Uwagi różne

25. Opracował

tekst mgr Barbara Bosak, VIII. 2007 r. *Bol*
Imię, nazwisko, data, podpis

plany, rysunki mgr Barbara Bosak, VIII. 2007 r. *Bol*
Imię, nazwisko, data, podpis

zdjęcia fotogr. mgr Barbara Bosak, VIII. 2007 r. *Bol*

Miejsce przechowywania negatywów u B. Bosak

Karta po wypełnieniu podlega ochronie na podstawie przepisów prawa autorskiego

26. Adnotacje o inspekcjach, informacje o zmianach (daty, imiona i nazwiska wypełniających

27. Załączniki

Miejscowość GRABOWNICA STARZEŃSKA	2. Obiekt (nazwa jak w karcie) Kościół par. rzym.-kat. p.w. św. Mikołaja i św. Józefa	3. Zawartość wkladki (nazwa obiektu lub materiału uzupełniającego) tekst i 3 fot.
---	--	--

d. tekstu z pkt. 12.

W 1921 r. rozebrano drewnianą świątynię p.w. św. Mikołaja, która powstała latach 1624-1631, fundacji ówczesnego właściciela wsi, Hieronima Nagórskiego h. Ostoja, i przeniesiono ją do pobliskiej Grabówki (kościół konstrukcji zrębowej, na podmurówce, 1-nawowy spłonął w kwietniu 2007 r. wraz z większością wyposażenia z XVII-XX w.).

Pierwszy, drewniany kościół w Grabownicy, wzniesiony w 1593 r. przez właściciela wsi Jerzego Pełkę, łowczego sanockiego, spłonął w 1624 r. podczas najazdu Tatarów.

c.d. tekstu z pkt. 13.

szerokości prezbiterium, a boczne zakrystii. Na skrzyżowaniu naw są ramiona transeptu z kaplicami, niewielkich rozmiarów, o planie prostokąta. Nieznacznie węższa od korpusu jest część z chórem muzycznym, 5-przęsłowa, pośrodku z głównym wyjściem, oraz z dodatkowym przy wsch. ścianie. Ta część przedłużona jest o przyziemie wieży o podstawie kwadratu, i po obu stronach przylegającymi doń, nieco krótszymi, prostokątnymi pomieszczeniami: od wsch. składzik dostępny z pod chóru, i od zach. przedsionek ze schodami prowadzącymi na chór muzyczny, a stamtąd jest wejście na poziom wieży i strychu. Wejście do przedsionka jest także z zewnątrz przy zach. elewacji.

Bryła - harmonijnie komponowana, zróżnicowana jest przestrzennie i co do wysokości poszczególnych części, przy niektórych narożach ze schodkowymi skarpami, lub opięte lizenami. Prezbiterium jest przykryte dachem 2-spadowym przechodzącym w partii absydy w 3-spadowy. Znacznie niższe są boczne zakrystie kryte dachem pulpitowym, 2-połaciowym. Korpus jest o jednej wysokości korony murów, co i prezbiterium, ale o wysokiej, od tej strony, elewacji szczytowej, przykryty dachem 2-spadowym. W dach korpusu prostopadle wschodzą dachy bocznych kaplic, niższe, 2-spadowe. Bliżej prezbiterium, na kalenicy korpusu posadowiona jest sygnaturka o 6-bocznym tamburze z gzymsem pośrodku, z latarnią ażurową na 4-bokach, przykryta 8-bocznym hełmem iglicowym z przypustnicą, z kulą i krzyżem. Wieża fasady jest najwyższa, wysmukła, i tworzą ją spiętrzone graniaste bryły, 3-kondygnacyjna. Przykryta jest 8-bocznym hełmem iglicowym z przypustnicą, na 4-rech bokach o 2-ramiennych szczytach; zakończona kulą i krzyżem.

Elewacje - o wątku ceglanym, zdobione oszczędnie detalami architektonicznymi, przeprute dużymi, arkadowymi otworami okiennymi lub blendami, o symetrycznym układzie. Cokół z ciosów o gładkim licu jest z nieznaczną odsadzką. Otwory okienne zdobią kamienne obramienia ze zwornikami; niektóre są pobielone. Gzymsy wieńczące są profilowane, tynkowane, pobielone; podobnie jak archiwolty przy wieży, blenda okulusa, podwyższone szczyty schodkowe przy niektórych narożach, oraz zakończenia skarp. Najbardziej dekoracyjnie zdobiona jest wieża kościoła o wydatnych, profilowanych gzymsach określających kondygnacje i wieńczącym przy zakończeniu. Pierwszą kondygnację wieży stanowi fasada kościoła, o parawanowej formie utworzonej przez ścianę szczytową korpusu, pośrodku z nieznacznie wystającą wieżą. Boczne skrzydła na narożach flankują lizeny, a górą jest zdobienie fryzem arkadkowym wykonanym w cegle nagiej; w dolnej części są arkadowe otwory okienne; powyżej nad nimi eksedry z figurą Serca Matki Boskiej, i Pana Jezusa. Portal wejściowy stanowi prostokątne obramienie i ościeże wyłożone piaskowcem; przy arkadowym otworze z płyciną. Po bokach portal ujęty jest wąską płyciną-taśmą, dochodzącą ponad wysokość korony murów, zakończona archiwoltą. Ponad portalem jest otwór drzwiowy z tynkowaną opaską, górą zwieńczony rodzajem dwuramiennej sterczyny. Wyżej, wysmukły

otwór okienny arkadowy zdobi obramienie ze zwornikiem i kłińcami, tynkowane. Druga kondygnacja wieży jest niska; przy narożach lizeny dekorują arkadkowe blendy z archiwoltami. Trzecia kondygnacja jest z otworami arkadowymi przy każdej z elewacji, na narożach zdobiona płycinami-taśmami; górą płycinowe zdobienie.

Wnętrze – jest przestronne, posiada układ zbliżony do halowego; filary międzynawowe są wysmukłe, z cokołami i profilowanymi kapitelami, otwarte wysoko rozpiętymi łukami na nawy boczne, i przestrzeń chóru muzycznego. Przestrzeń podchórza pięcioma arkadami otwarta jest na wnętrze nawy kościoła; środkowa jest wyższa i szersza od pozostałych. Pasy sklepienne spływają na filary. Wnętrze kościoła oświetlają okna prezbiterium, kaplic, naw bocznych i z chóru. Ściany kościoła zdobi polichromia figuralna i ornamentalna sygn. W. Lisowski, 1954 r.; obecnie po odnowieniu o agresywnej kolorystyce.

Wyposażenie – bogate w zabytki pochodzące z poprzedniego kościoła i datowane na XVII-XX w.; dokładnie są omówione przez autorów *Katalogu Zabytków Sztuki* z 1974 r. Część obiektów ruchomych znajduje się w budynku starej plebanii, a część w nowym.

W zachodniej kaplicy kościoła, w oknie jest stosunkowo niedużych rozmiarów witraż wielobarwny przedstawiający *św. Rodzinę*, a po przeciwnej stronie *Matkę Boską Niepokalaną Poczetą*, pochodzące z czasu powstania kościoła. W zakrystii na ścianie wisi fotografia przedstawiająca w całej postaci ks. Wawrzyńca Pilszaka, w oryginalnej oprawie, z pocz. XX w.

Na placu przykościelnym (terenie dawnego cmentarza parafialnego), w jego pn.-wsch. części stoi wykonany z piaskowca obelisk nagrobny (wpisany do rejestru zabytków) ks. Antoniego Kossaka, miejscowego proboszcza (zm. 1864 r.). Aktualnie znaczne partie epigrafu, na czterech bokach obelisku, są zniszczone i jego tekst jest słabo czytelny.

Instalacje - elektryczna, gazowa, grawitacyjna, odgromowa.

Spis fotografii: 1. Widok ogólny; 2. Widok pd. strony; 3. Widok od pd.-zach.; 4. Elew. wsch.; 5. Portal wejściowy; 6. Widok w kierunku fasady; 7. Widok ze schodów w kierunku fasady; 8. Widok na zach. zakrystię; 9. Widok od pd.-wsch.; 10. Fragment wieży kościoła; 11. Fragment elew. zach.; 12. Fasada-wnęka z figurą Matki Boskiej; 13. Fasada-wnęka z figurą Serca Pana Jezusa; 14. Widok ku prezbiterium; 15. Widok na sklepienie prezbiterium; 16. Widok na chór muzyczny; 17. Widok w kierunku pd.-wsch. ściany prezbiterium; 18. Nawa boczna; 19. Widok z nawy w kierunku pn.-zach.; 20. Widok z podchórza na boczne drzwi; 21. Sklepienia boczne; 22. Głowice filarów; 23. Obelisk nagrobny z 1864 r. 24. Wieżba dachowa.

3.

4.

5.

1. Miejscowość

GRABOWNICA STARZEŃSKA

2. Obiekt (nazwa jak w karcie)

Kościół par. rzym.-kat. p.w. św. Mikołaja i św. Józefa

3. Zawartość wkładki (nazwa obiektu lub materiału uzupełniającego)

plan orientacyjny i plan kościoła, oraz 7 fotografii

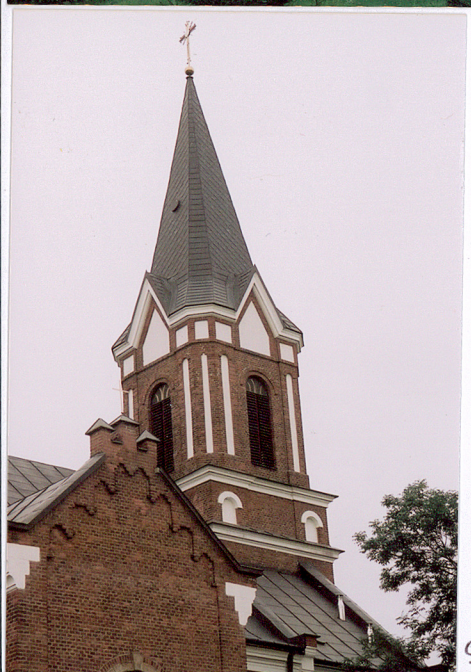
6.

7.

8.

9.

10.

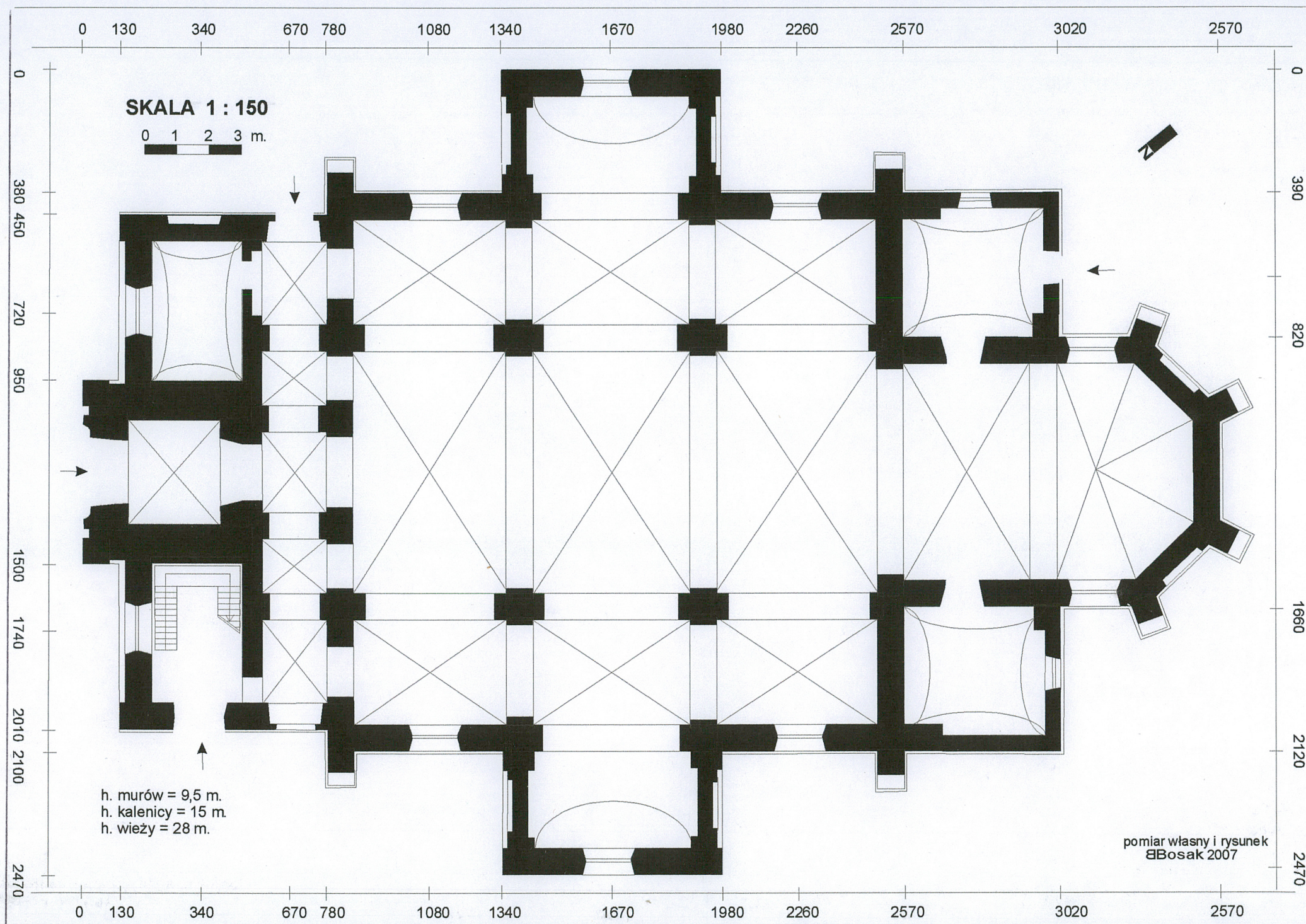
11.

12.

Wkładkę założyła: mgr Barbara Bosak, VIII. 2007 r.
Miejsce przechowywania negatywów: archiwum autorki

20

1. Miejscowość

GRABOWNICA STARZEŃSKA

2. Obiekt (nazwa jak w karcie)

Kościół par. rzym.-kat. p.w. św. Mikołaja i św. Józefa

3. Zawartość wkładki (nazwa obiektu lub materiału uzupełniającego)

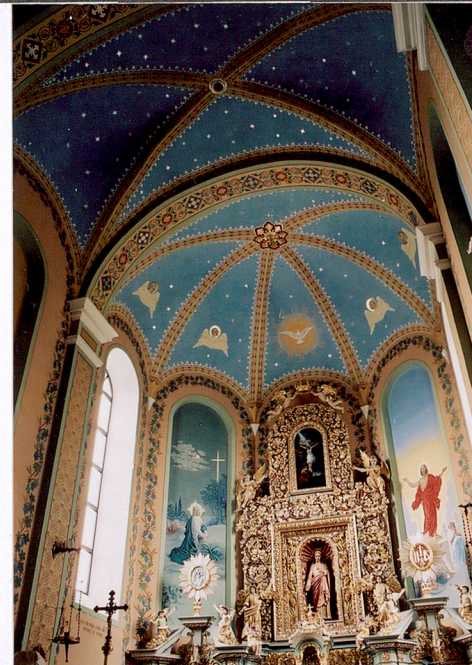
12 fotografii i plan kat. z 1852 r.

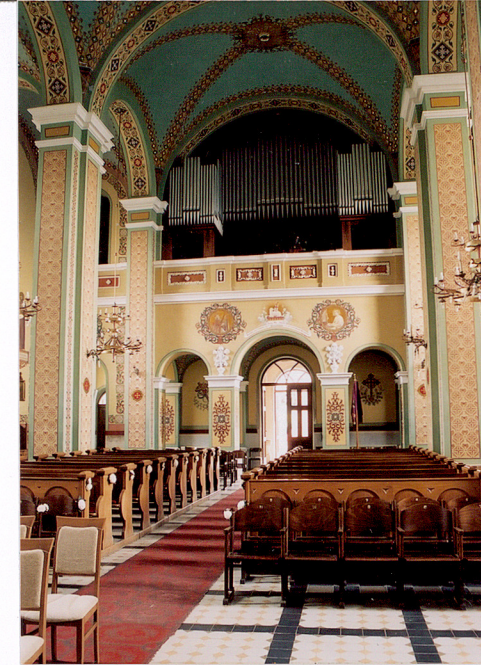
13.

14.

15.

16.

17.

18.

19.

20.

Wkładkę założyła:
mgr Barbara Bosak, VIII. 2007 r.
Miejsce przechowywania negatywów:
archiwum autorki

2409

20.

21.

22.

23.

